

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

Despre vechea literatură românească ¹

Acum patru ani tipăream, cu cheltuiala d-lui Al. Callimachi, o *Istorie a literaturii romine în secolul al XVIII-lea*, sau mai bine de la 1688 pînă la 1821².

Ea cerceta produse literare alcătuite într'o limbă, despre a cărei formație și dezvoltare n'aveam să mă ocup și se opria în momentul cînd se ivește literatura de imaginație și poesia.

M'am crezut dator să urmez cercetările mele și înainte de 1688 și după 1821, pentru ca astfel întreaga noastră literatură să se înfățișeze în lucrări întipărite de aceleași idei stăpînitoare și țesute după același sistem. Mi-am propus ast-fel să dau înaintea Istoria literară a veacurilor de la început, în care s'a înjghebat, prin mucitorii din toate Ținuturile Romînimii, o limbă înțeleasă în toate și de care, aproape două veacuri, pînă la rătăcirile de acum cincizeci de ani, nimeni n'a cutezat să se depărteze; să arăt formele, tot mai desăvirșite, în care s'a strămutat pentru toată lumea acea literatură religioasă, cu care încep toate popoarele creștine. Apoi era să duc înaintea firul, innodat, dar nu rupt, de mine la data de oprire 1821, pentru ca să însemn cu toată nepărtenirea și în deplina cunoștință a motivelor, împrejurărilor contemporane și urmărilor, mersul, lupta între sine, biruința viitoare și încetarea curentelor în veacul al XIX-lea întreg.

Astăzi pot da cetitorilor, acelor cetitori cari au primit cu bucurie, ca un lucru folositor, sau une ori și cu iubire, ca un lucru frumos, *Istoria literaturii în veacul al XVIII-lea*, un volum de proporții mult mai restrînse — după cum e, de alminteri, și subiectul, — în care se înfățișează începuturile literaturii românești și cărțile bisericești contemporane cu cronicile cele d'întăi, de care cronici am vorbit în Excursurile la publicația mea menționată.

¹ Prefață la «*Istoria literaturii religioase a Romînilor pînă la 1688* de N. IORGA», București, 1904; pp. 242 în 8° mare; apărută acum.

² București, Minerva, 1901, 2 vol. și o broșură de tablă.

S'ar părea că aceste scrieri, păstrate astăzi în manuscrise de multe ori neîntregi și striccate, în tipărituri sfâșiate de vremi grele și de vremi nepioase, n'ar avea interes decît pentru teologul care ar voi să-și dea seamă de calitatea cărților sfinte ce se întrebuintău la noi în deosebitele timpuri, pentru filolog, care urmărește în ele forme de limbă dispărute, pe care le descopere cu plăcere și le adună cu îngrijire, sau, în sfîrșit, pentru bibliograf, care vrea să știe ce tipărituri anume au ieșit din teascurile muntene, destul de vechi — cînd privește cineva întinderea tiparului în Răsărit —, din cele ardelene, ceva mai nouă, sau din cele ce s'au așezat, mai târziu, în Moldova. Ele ar putea sluji decî numai la studii de exegesă, la cercetări lexicografice și la investigații bibliografice.

Căci în ele nu e nimic original. Sînt numai traduceri: din slavonește întăiū, din ungurește, din nemțește chiar, apoi și din grecește. Partea de prelucrare, adausă pe lingă traducere, e de tot mică. Întăia operă întru citva originală e Psaltirea în versuri a lui Dosoftei Mitropolitul Moldovei, din al treilea șfert al veacului al XVII-lea.

Poate exista un interes literar, un interes sufletesc, un interes național în asemenea împrejurări?

După ce am străbătut materialul și am cîștigat concluziile, putem spune hotărît că acest interes există.

A urmări, în adevăr, aceste traduceri e a merge pe urma celor d'întăiū pași, pe cari poporul român îi face pe drumul greu al culturii, în care individualitatea, originalitatea, libertatea, apar numai foarte târziu la toate neamurile, și mai ales la unul care a trăit în împrejurări așa de puțin priincioase ca al nostru. Vedem întăiū pe sătenii și popii Maramureșului, cari auzise pînă atunci numai mormăitul neînțeleș al cărților slavone, încălzindu-se pentru legea creștină curată pe care o răspindia în pragul veacului al XV-lea Ioan Hus Cehul și care lumină ca un vesel răsărit de soare de pe rugul lui de suferințe și de moarte. Unul dintre acești popi cuteză, în mănăstirea maramureșeană din Perî sau aiurea, prin acele părți, să dea pentru întăia oară o parte din Scriptură în românește; acum întăiū slovele străine, chirilice, servesc pentru a însemna pagini întregi pe limba noastră. E acesta numai un fēnomen filologic sau literar-bi-sericesc și nu vorbește el oare și — să zicem — inimii noastre?

Trece un veac și jumătate. Ardealul e cucerit de Reforma calviniștilor și a luteranilor. Patroni literari de altă nație îndeamnă pe un cleric muntean fugar, Coresi, să tipărească vechile talmăcirii husite. El face aceasta, și, în curînd sau tot-odată, se adaugă traduceri nouă.

Publicațiile ardelenene se răspîndesc mai mult sau mai puțin în toate părțile. Românul de pretutindenă se deprinde a înțelege cartea românească în forma traducerilor maramureșene și ardelenene.

În același timp, îuriuriri polone mai ales aduc întrebuintărea acestei limbă a poporului în, hîrțile Domnilor și boierilor, în zapisele tirgurilor și satelor. Cine cetește aceste răvașe și invoieli și urice, simțește numai o plăcere științifică străbătînd rîndurile duioaselor acte de demult, care înseamnă o revoluție, o mare revoluție în folosul nostru?

Și iată că, în Moldova și în Țara-Românească, Mihail Moxalie călugărul și călugărul Varlaam, care ajunse Mitropolit al Moldovei, talmăcesc mai departe și mai bine decît înaintașii; mirenii îi ajută întru aceasta, un logofăt Eustratie, un Udriște Năsturel. Iarăși se întemeiază tipografii: în Iași, în Govora, în Deal, în Cimpulung, mănăstirile muntene, în Tirgoviște chiar. Talmăcirile vechi, ce se îngrămădesc, trec iarăși prin teascuri și se răspîndesc ducînd cu ele limba literară. Ardealul dă și el cele d'întăiu traduceri învățate.

O nouă oprire: răscoale, războaie și multă nenorocire. Dar acel care va fi Mitropolitul cel nou al Moldovei, Dosoftei, lucrează în chilia sa, talmăcind din nou, și mai bine une ori, lucruri nouă. Cînd se îngrămădesc cărțile gata, se face tipografia din mănăstirea Cetățuii de lingă Iași, și iarăși circula cărți nouă.

Și acum li se răspunde din Țara-Românească. Șerban Cantacuzino e Domn, de la 1678. Fratele său Constantin Stolnicul e cel mai învățat boier al timpului său. Domnul are un plan mare: el va da toată Biblia, nu Muntenilor, ci neamului românesc. Și el dă acestuia «ale lui dintru ale lui», căci Biblia de la 1688 cuprinde, unificînd, limpezînd, curățînd, tot ceia ce se lucrase mai frumos pînă atunci.

Apoi trei tipografii muntene lucrează la cărți de învățătură, la cărți de petrecere chiar. Ele încep a da rugăciunile de care au nevoie preoții. Exemplul lui Dosoftei e urmat cu izbîndă. Cînd Brîncoveanu, urmașul lui Șerban, se duce la moarte, în Constantinopol, preoții aveaū de pe ce face toată slujba și toate cetirile în românește.

E puțin și e indiferent aceasta?

Eū am crezut că nu, și am scris această carte cu iubire pentru oamenii de a căror muncă, și de ale căror însușiri e vorba aici. Înțelegînd-o și scriind-o astfel, nu o îndrept numai către specialiști, către profesori și către clericii luminați, ci o dau întregului public cult al Romînilor, care, între atîtea altele, folositoare și nefolositoare, trebuie să știe de unde și mulțămită cui scrie limba pe care astăzi o înțelege tot neamul și în care mai mult decît în orice el se simte unul singur.

N. IORGA.

DIN DEPĂRTARE

Nu ți-am vorbit vr'odată și pe ferești deschise
 Nu ți-am trimis buchete, stăpîna mea din vise,
 Ci numai de departe te-am urmărit adese,
 Iluminat de gînduri nespuse, ne'nțelese....
 Înfioratu-mî suflet nu s'a'ntrebat vr'odată,
 Făptura ta de zee pe cine îl îmbătă; —
 Ce frunte se'nnoarează gîndind că steaua lină
 Împarte și la alții bogata ei lumină?...

Nimic nu știu de tine, senina mea iubire —
 Dar ochii mei, în cale-ți, culeg numai uimire;
 Cărarea mea pustie se umple de lumină
 Încît mă'mpac cu viața-mî și uit că-mî ești străină... —
 Ce vrea și unde merge un fulger ? Cui ce-î pasă...
 Destul că face noaptea, o clipă, măi frumoasă.

Dar une ori cînd luna e prea strălucitoare,
 Din adîncimea serii vin vrăji tulburătoare —
 Aș vrea să cînt, să cuget, dar nu mă'ndemin... nu pot...
 O rază de m'atinge, eū mă cutremur' tot,
 Și-atîit mă simt de singur, că mă'nflor de teamă
 Și ochii mei, din umbră, lumina ta o chiamă...
 Atunci m'abat pe drumuri de sufletul tău pline
 Și sufletul mieū prinde diū noū să se'nsenine,
 De cum te-arăși priviriū setoase, de departe,
 Strălucitoare, pură, ca muguriū de Marte...

Dar azi îmi ești departe. — Te fură alte zări
 În țara primăverii și-a veșnicii visări.
 N'ai fost a mea, dar tremur de par'că te-am pierdut,
 Și nmărmuresc cu ochii în întunerec, mut...
 Știi bine că ești dusă, dar te aștept mereū,
 Și clipele-asteptării curg tot măi trist, măi greu,
 Căci nu măi licărește îndepărtatul geam
 Și nu-mî măi ieși în cale — și doar atîit ceream...

*Veți reveni vr'odată? — Mai bine aș fi vrut
Să'nchid adînc în mine un dor necunoscut,
Dar a crescut atîta de cînd cu plîns s'adăpă,
Că'n sufletul mieu singur n'a mai putut să'ncapă —
Tu arde-aceste rînduri și cată visătoare
Cum izbucnește para din ele, — și cum moare...:
E flacăra ce'n taină fînța-mă pustiește,
Dar în vrăjitu-mi suflet nu moare, ci tot crește...*

*O creangă, pe cărare, s'apleacă somnoroasă;
Izvoarele stau mute, iar Noaptea — o Crăiasă —
Pășește aiurită ca visurile mele,
Mișcînd, la pasul vremii, hlamida ei de stele.*

*Eu trec gîndind la tine, la țara 'n veci senină,
Iar ochii mei, în lacrimi, de cite-o stea s'anină...,
Și iată!.. steaua cade spre țermurile-acele
De par'că se'nfrățește cu dorurile mele...
Ea-ți duce o solie de plîns și de noroc:
Tot sufletu-mi se pierde pe urma ei de foc...*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

P. CERNA.

PANCIUC

Ploua într'una, ploaie mărunță de toamnă și bătea un vînt iute și rece care aducea citeodată nouri albi, din cari săgetau ace de ghiață. Șanțurile noastre erau pline de apă și de noroiu; pămîntul moale se năruia, surpat de umezeală; dorobanții stăteau pînă la genunchi în hleiuł noroiu și rece. Dedesupt umezeală, deasupra umezeală. Tunurile lătrau a moarte și zi și noapte și stropiau foc peste necazul soldaților noștri. Citeodată și puștile prindeau a pîrîi și veniau glonții ca niște pîlcuři de grindină și intrau sfîrîind în parapete. Nu era chip să aibă oamenii parte măcar de o îmbucătură de mîncare. Hojma erau cu ghiața 'n spate: ba un obuz a scurmat adînc creasta parapetului, ba citeva sfărîmături de șrapnel au ingenunchiat și au trîntit în singe cițiva camarazi cari lucrau la canalul șanțului. Moartea amenința la fiecare bătaie de tun și la fiecare biziit de albină al glonțului.

În suflările triste ale vîntului de toamnă, în cernerea neconținută a ploii reci, în fața focului vrăjmaș, dorobanții veghiau neadormiți. Armele erau totdeauna gata, Turcii puteau să iasă din vizuniile lor în orice clipă și era rușinē să nu fie primiți cu alaiu mare și petrecuți îndărăt cu

pocnituri de bice. Cismele li erau pline de apă și nu se mai vedeau din noroiu; picioarele în ele erau sloiū de gheață; căciulele erau ude și zbîrlite de ploaie; mântăile șuroiaū; minile erau roșii și reci; bucata de pezmet era înghițită greu, cu noduri de amărăciune; — dar nimeni nu se clintia de la locul lui, toți stăteau pe picioarele țapene la locul lor; minile puteau să înghețe și n'ar fi slăbit arma; iar la mîncare niciodată n'au ținut prea mult, și pezmeții nu erau tocmai răi cu zeamă de ploae. Stăteau făbdători în chinurile acelea mari, și parcă erau de oțel, nu de carne și oase.

În vremea aceasta grea, ieșiră Turcii din birlogul lor și dădură năvală la șanțurile noastre. Ieșiră în mai multe rînduri, zvîrlindu-se ca niște nebuni; dar flăcăii îi așteptară neclintiți, improșcîndu-i cu foc și punîndu-li în piept șiruri de baionete reci, pe cînd dindărăt năvăleau schijele tunurilor, deschizînd rîni sîngeroase în rînduri. Păgînii se traseră îndărăt zdrențuiți, lăsînd pîlcuri de morți în bălți de sînge. În zilele acelea, flăcăii fură mai neguroși și mai nemulțămiiți: nu puteau Turcii aștepta o zi mai potrivită ca să se apuce de harță: dau năvală ca proștii pe ploaie și pe vînt, cînd fiecare creștin își scuipe sufletul de necaz!

Așa, într'o seară neguroasă, un pîlc de păgînii se apropiie în tăcere de un capăt al șanțurilor și, odată cu strigătul puternic al sentinelei noastre, — cu baioneta înaintea, dădură un iurăș, o izbitură repede, pe cînd, din urmă, plutoane dese veneau alergînd, strînse, să sprijine asaltul.

La strigătul sentinelei, o trîmbiță, ca un glas de minie, dădu alarma. Dar dorobanții nu dormiau: ei erau totdeauna gata. Plutonul de la capătul șanțurilor primi cu trăsnet și cu moarte pe năvălitori. La fulgerul armelor se arătară o clipă rîndurile dese ale dușmanului într'o frămîntare sîngeroasă. Al doilea fulger izbucni, împînzînd pe zvîrcolirea rîndurilor, pe șanțurile negre și pe dorobanții întunecoși, licărirea-i de sînge.

Apoi ofițerii sprinteni strigară înăbușit: «Pe dinșii băeți!» Sergenții-majori se zvîrliră înaintea, mugînd comande și înjurături, soldații și căprării se cățără pe parapet și, de-acolo, se prăbușiră spre șirurile păgîne. Focul conteni, numai cîteva felinare tremurau din șanțuri o lumină roșiatică, obosită parcă de vegheri îndelungi. Straturile puștilor băteau surd; rîndurile dușmanilor se răriaū. Se auzi un glas răzleț: «Dă-i la cap!», urmat de o sudalmă înfricoșată, apoi, în freamătul surd al luptei scurte, altă trîmbiță sună melodia iute a atacului și în șanțuri izvoriră șirurile strînse ale companiilor de ajutor. Plutoanele păgînilor se îndoiră și căzură îndărăt răzbite; dorobanții cari luptau piept la piept, se traseră iute la capătul șanțului și de pe parapet porniră cîteva pîriuri de salve. În lumina slabă din șanțuri grămezile ude de dorobanți se strînseseră necăjite și amenințătoare.

În întărirurile dușmaue, după vîlmășagul sgomotos al retragerii, se întinse încet-încet liniștea. Atunci și ofițerii noștri își scoaseră cușmele și își șterseră frunțile asudate. Un căpitan zise: «Puteți să vă așezați pe la locurile voastre, băieți!».

Flăcăii începură a umbla greu prin noroiul șanțului. Gradații își cheamă subîmpărțirile și-și numărau oameții. După ce se orînduiră, se făcu raportul. Lipsiaū șapte soldați și un căprar. Sanitarii se strecurară peste parapet și căutară pe cei căzuți. Se întoarseră cu trei morți și patru răniți. Căprarul nu fu găsit nicăiri.

Din pricina aceasta, la capătul șanțului, prin plutonul din care făcea parte căprarul, trecu un fior de neliniște. Tovarășii de-aproape ai căzului, prietenii lui, se strînsă ca să se sfătuiască.

Cel mai bun prieten al căprarului Florea era, știa oricine, Gavril Panciuc, o namilă de rezervist cît un munte și un suflet bun cum nu-i găsiai păreche în toată țara romînească. Umbla, așa, vorba, că-i cam *lăliu*, că-i *lung și rece*, că are *pe loc repaos la cap*, — dar astea-s glume între camarazi și ridea de dinsele chiar Gavril, întinzînd o gură mare pînă la urechi. De altfel chiar el însuși era mare posnaș și, cînd începea cu năzbitiile, se tăvălia o companie întregă prin glod de ris. Mai ales cînd era și prietenul lui, căprarul, cu chef, apoi să tot fi ascultat la pilde și zicale! Mai întăiu începea Panciuc singur să ridă de nasul lui cel lung: «Mă! de n'ași avea așa comédie supt ochi, v'ați duce pe copcă! Am un nas, săracul, Dumnezeui să mi-l ție, cu tot cu stăpinu-său, — un nas cum nu se mai află! Ajunge la Turci cu jumătate de nas innaintea mea, și ce iscoadă mai bună de cît dinsul voiți?» După aceasta începeau toți cu glumele pe socoteala nasului, pînă ce se plictisia și bietul Gavril și se răstia rîzînd: «Dar lăsați-l, bă, în pace, ajunge! ce-l trageți și-l întindeți atîta, că destul e el de lung!» — Citeodată, începea să cînte în pilda țiganului Lascarache, toboșarul plutonului:

«Săraca nevasta mea,
Mult mă mai jeleşte ea!»

Și urma cu un zimbet îndrăcit pe buze, cîntînd durerile *chirandei* și vorbind și despre oarecari oaspeți de noapte:

«Prin tindă nu măi încap,
Pe-afară se trag de cap!»

Lascarache se scărpinga la ceafă și pufnia cu ciudă, pe cînd flăcăii hotăiaū în jur. Într'un rînd se zbirli biata *pasere* și începu să croncănească:

«Da ce, mă? eū nu-s gospodar în sat, ca și voi?»

— Cum nu? răspunse Gavril. Gospodar cu casa 'n trei pereți, cu tinda în pod, cu ferestrele pe unde ese fumul și cu măciuci pîrlite pe sub streșini!»

Era bun camarad Panciuc: cu el nu li se ura căciularilor niciodată. Cînd era vremea mai umedă și mai posacă și cînd umezeala șanțului te pătrunde la os, el începea cu ale lui, descrețea frunțile și împrăștia voie-bună.

Dar acuma nu-î mai venia a rîde lui Gavril. Acuma era foarte amărît. Căprarul Florea orî murise și nu-l găsiseră brancardierii, orî fusese prins în vîlmășagul rîndurilor turcești și dus spre șanțurile lor. Cine știe!

Și, pe cînd flăcăii vorbeau, unul una, unul alta, făcînd felurite prepusuri, el tăcea cu îndărătnicie. Parcă avea o greutate mare pe suflet și nu putea nici să răsufle în voe, nici să dea drumul glasului. De la o vreme, tăcurea și ceilalți. Un om mai puțin: un fapt prea obișnuit.

De sus, din norii de păcură, tot cernea ploaie rece. Felinarele ardeau prin întunerec, ca pete de sînge; de-asupra lor, în negura ușoară, se înălțau stîlpi nemișcați de fum. În șanțuri era tăcere. Numaî pașii santinelilor năvăzute fleșcăiau prin noroiu.

Într'un tîrziu, Panciuc se întoarse spre sergentul care ședea alături de el.

«Domnule sergent Nistor, ce zici? poate nu l-au căutat bine.

— Se poate, răspuse sergentul. Dar eî nu 'nțeleg ce jale așa de mare te-a pălit acum. Bine, mă, prieten, prieten, dar așa-î la războiu.

— Am eî ce am cu el, murmură înnăbușit rezervistul.

— Știu că n'o fi înviat pe maică-ta.

— Nu, altceva». — Apoi adăogi îndată: «O să mă duc să-l caut».

Sergentul Nistor își răsuci gînditor mustățile negre și nu răspuse: Panciuc se sculă. Un glas zise domol: «Du-te întăiî pe la domnul sublocotenent». Rezervistul făcu semn cu capul, se strecură pe lîngă camarazi și se cufundă în întuneric.

Glasul domol se deșteptă iar:

«Don' sergent Nistor?

— Ce-î?

— Eî is dintr'un sat cu domnul căprar Florea și cu Panciuc și știu pricina.

— Or fi fiind rude, bre.

— Nu, domnule sergent, altceva. A fost o fată la mijloc.

— Tacî, bre!»

(Sfîrșitul în N-rul viitor.)

MIHAIL SADOVEANU.

I M N

Tu ce-ai lăsat această dîmineată
De zi de vară caldă și senină,
Spre Tine cată, Ție Ți se 'nchină
Tot ce 'n cuprins chemat-ai la vieată.

Ca fumul din cădelniți legănate
 Se 'naltă un prinos de mulțămire, —
 Mirezmele din miș și miș potire
 De flori de Tine darnic sămănate.

Slăvindu-te pe Tine 'n cîmp răsună
 Departe și voioasă azi cîntarea
 Romînului ce-și vede 'mbielșugarea
 Și 'n snopî de aur spicele adună.

Prin Tine-î tot ce este; unde nu ești
 Nu-î rod, nu-î cîntec, nu-î miros de floare,
 Putere Tu, de viață dătătoare,
 Tu ești lumina și iubirea Tu ești!

1903.

I. BORCEA.

LA COASĂ

BCU Cluj - Central University Library Cluj

— SCHIȚĂ —

Luț Eugeniu Levescș.

— Hei, verișcane Alecule, măi încet, ce dai zor așa, c'o să scoți coasa aia din coporîie! — zise un cosaș tinăr, înalt, cu ochii verzi, îndrăzneți, oprindu-și coasa pe o pală de fin fraged.

— Ce, ți-a abătut azi, Costeo? D'azi dimineață numai de mine te legi. M'ai tocmit tu la coasă? Ce e dacă rămăseiu cu un crîmpei măi în urmă! O să te chem pe tine să-mi scoți brazda la cap? Ia uite colo! — răspuse Alecu, un flăcău sprincenat, oacheș, legănîndu-și încet trupul scurt și îndesat.

— Ehe, și-ți căzu cu greu, ai? Parcă nu știm noi cu toții că, dacă ai chea cite odată, rămîi de dinadins în urmă și apoi o iai la iuțeală și scoți brazda singur la cap, de te uiți pe ea ca p'un răzor? Și pînă isprăvești, coasa se înfierbîntă, că, s'o bagî în lac, sfiriie.

— Vezi să nu-ți sfiriîu eă acum ție ceafa!.. De, de, ară Satano, ară! răspuse Alecu, pironind cu ochii înflăcărați pe Costea, care rămase încremenit de țifna neașteptată a tovarășului. Toți cosașii se opriră din lucru și se uitaă cu zîmbetul supt mustața la cei doi flăcăi în ceartă. Un cosaș măi bătrîn, cam adus de spate, cu față roșco-

vană, rasă bine și cu o mustață mică brumată, privi la Costea și la Alecu părintește, și-î ținu de rău.

— Tacă-vă gura, flăcăime, nu faceți pe voia necuratului! Ia hăi mai bine să dăm din mîini și să scoatem postaja asta la pădure, că poate vine și Manda cu demîncare, mîncăm și ne odihnim la umbră.

— Dar de odihnit! N'are să toace Costea bureți Mandeî pînă ni s'o acri? Omu ăsta ni stă după ceafă la toți — incredință Alecu; apoi trase dirz cu coasa în fin, vrînd să arate că n'are vreme de pierdut cu d'a'de Costea. Toți se apucară iar de lucru. Dară Costea stete un moment pe loc și, lăsîndu-și coasa în brazdă, păși țanțoș cu o mîină în șold spre Alecu.

— Ți-e necaz că nu ride la tine, Alecule?

— Manda? Hm! Dă-te la o parte! Vezi-ți de treabă! Fleacule! Ești un fleac! Cosașii se opriră iar din lucru, unul cite unul.

— Hei măi, nu ride, să crăpi tu de necaz! Manda ține la mine măi; cee! la un bursuc ca tine?

— Costeo, vezi-ți de treabă! Eū atita-ți spui. Mi-e că 'ncurcăm acuma finu ăsta amîndoi.

— Tăceți măi, săcăturiilor! Costeo, și tu o cauți cu lumina — se amestecă un cosaș nait, pieptos, matur, cu o mustață groasă și scurtă și cu o privire îmbunătoare.

— Da neică Miai, zău că nu-î e d'abună băiatului ăsta azi! Se ține ca Neaga-reaua de capu mieū — se țingui Alecu.

— Manda e cu pricina, știu eū, Costeo. Și tu Alecule, fără glumă, să știți că întreb pe Manda, cînd o veni, în ce apă s'adapă ea. Ce gînd are ea de ride la Costea și bagă în boale cu ochii pe Alecu? — zise Miai, întorcîndu-se cu ultimele vorbe către ceată.

— Manda ține la amîndoi. Ce mi-e Stan, ce mi-e Bran! Să nu vă supărați, Alecule și tu... — Toată ceata se porni într'un hohot, uitîndu-se la cosașul care zisese aste vorbe, un om mărunțac, suptire cu nasul cîrn și cu o pereche de dinți ieșiți afară.

— Ai îmbătrînit de geaba, neică Tremurici, zău așa, răspunse Costea posombrîndu-se.

— Păi zău! Ce nu e-asa? Așa e! se apăară Tremurici, ridicîndu-și palmele cu degete nodoroase pînă în dreptul umerilor, ca și cînd s'ar fi ferit de ceva. Costea îi mai aruncă o privire și, fără să mai zică vr'un cuvînt, orî să se mai uite la ceilalți, se apucă să cosească. Curînd toate coasele își amestecară sorîșnitul în iarba care cădea plină de flori de singele-voinicului, așternîndu-se în brazde regulate lungi. Postaja scădea încet. Într'un loc ocoliră un ochiū de apă plin de țiperig negricios și de rogoz brotac, din care fugi un

cîrsteiū cîriind. De altă parte a smîrcului, fiecare coşaş căută să-şi iea loc în dreptul brazdeî lăsate în urmă, ca să nu se supere nici-unul dacă-i va cădea fin mai bun şi mai des de cît la ceilalţi. Apoi tăiară mai departe, aplecaţi pe coasă. Din cînd în cînd cite unul se opria să ciocănească o pană, ori să dea coasa la gresie pe care picura un strop de apă din sticla legată de brîu de o parte. Fierul încovoiat al coasei, sclipitor la soarele iute, şuiera supt alunecarea gresiei. Apoi coasa se înfigea şi culca uşor brazda de fin mai departe.

Cînd isprăviră postata, toţi se traseră supt poala pădurii, la umbra unor arţari, ce-şi pîniseră lacomi crăcile după lumina imbielşugată de la margine. Unii îşi atîrnară coasele de crăci, alţii le răzimară de trunchiuri, apoi se lungiră pe jos în iarba rară de pădure, care într'o rină, care ascunzîndu-şi faţa între minî, care cu faţa 'n sus, ca să poată adormi privind în frunzişul verde închis de desupt, iar spre virfuri din ce în ce mai străvezii şi topit cu albastrul cerului. Numai ici colo dacă se mişcă frunza, unde s'a oprit vre-o păsărică, ce, de abia zărîndu-se, împuiază urechile, strigîndu-şi soaţele de prin alte ramuri mai depărtate. Ciţiva din coşaşi vorbesc pe şoptite mai de-o parte, — între ei Alecu şi Mihai. Costea, care se desculţase şi-şi pusese dichisurile supt un mărăcine, se îndreaptă spre ei, virîndu-şi o mină la subsuoară pe gură cămăşii şi zice cu glasul jumătate :

— Eū mă duc să mă scald la gîrlă. E o palmă de loc. Care mai merge? — Stai c'are să pice şi Manda acuma cu demîncare — zise Mihai. — Pe mirate de n'o fi chiar ea aia tocmai pe colo, hei, pe sub duzi. Ea o să fie! Şi-a schimbat doar talia: ştiu că spunea c'o scoate de la cusutoreasă.

— Şt! Treabă e asta? Ori unde nu dormiţi voi... — Cel care se ridică într'un cot cu vorbele astea era Tremurici, care 'ncerca să-şi acopere dinţii, bolovănînd ochii spre gălăgioşi.

— Stai mereū acolo, măi! Eū credeam că, să dobor un copac d'ăştia pe tine, nu te mişti. Pe semne c'ai urechi de cirpă. Costeo, dar ce te făcuşi, măi? — zise Miai întorcîndu-se pe iarbă şi ridicîndu-se în podul palmei, ca să se uite după Costea.

— Lasă-l să se ducă. Să-i vază Manda spălat. Păcat că nu şi-a luat straietele de Duminecă, că Manda are talie nouă. Le făceam poate vorba aici în pădure. — Alecu mai mult mormăia vorbele acestea.

— Ştie să înnoate barem? întrebă Tremurici, căruia i se speriasse somnul.

— Ca toporu! — răspunse Alecu rupînd o frunză de la un mără-

cine de alături și lipind-o între buze. — Dar ce-î trebuie? N'ai văzut gîrla, ce îngustă e?

— Așa e, dar mai e într'un fel. Noi sîntem străini. Mai bine e cînd știi seama.

— Asta e! De nu l'am păzi acum, ca pe copiii mici, de apă și de foc!

Tremurici nu zise nimic, clătină din cap și se lăsă jos, vîrîndu-și palmele sub ceafă.

— Alecule? Ia dă-te mai încoa. Dă-te ici să vorbim încet, zise Miai întorcîndu-se.

— Ei uite, mă daū. — Alecu se tirî de-a bușile.

— Spune tu drept, dragă ție Manda? Uite sîntem numai amîndoi. Eh, nu fii prost! Ascultă 'ncoace!.. Ascultî? Miine poimiine plecăm, ne luăm catrafusele din văile astea. Plecăm orî nu plecăm la Oltu nostru?.. Manda e singură: Părinți nu, nimica nu. Fată frumoasă este. Ceva avere are: O vinde și face parale. Rudele nu pot s'o ție. Nicî ea nu li-o duce doru. Ai auzit ce spunea? Trăește cu ele ca ciinele 'n puț: Un traiu și cu al morții două.

— D'acolea așa e! zise Alecu încercîndu-se să prinză cu două degete un gîndăcel vîrziu în iarbă.

— Eū țiu la tine ca la copilu meu. Dac'aș fi tat'tău, Dumnezeū să-l ierte, fat'asta ție-aș da-o. Numai fii și tu mai dezghețat, să nu zică 'n pîndu ei: Apoî ce, ăsta e un modirlan. Așa-s fetele..

— Și pe urmă, cînd se mărită, li place să mucezești acasă cu ele.

— Ei, dar nu e așa? Ai văzut pe Costea cum se 'nfige? Tu vrei mură 'n gură. Dar nu crez să ție Manda la el. Mai ales cînd o afla c'acasă n'are după ce bea apa.

— N'ai văzut ce al naibi s'a făcut de la un cîrd de vreme? Azi mai cu seamă nu-ș'ce-are, că m'a speriat. De cînd am plecat d'acasă, nu și-a luat gura după mine cit zici meiū, pînă aici de vale. Și aici făcea ce făcea și tot de mine se împiedeca. Dacă nu ne ținea de rău adineauri, mă și luam la bătaie cu el, zic.zăū, să nu mai mă mișc d'aici!

— Te luaî, te luaî, dacă n'ar fi fost nimenî pe de lături!

— Dumneata zici așa, dar, dacă nu ar fi fost nimenî pe de lături, nu-și arăta nicî el marazurile.. Dar.. haida, haida, mi-o veni și mie bine vre-odată, să-î arăt eū cîte parale face sfanțu.

— Tacî, inimosule!.. Să te văz pe lingă Manda.. Te știū că ești. ini...mos.. — Cuvîntul din urmă îi fu rupt de un căscat, și Miai se lăsă cu capul pe iarbă, punînd mina supt ureche.

— Inimos.. Da, inimos.. Dar de inimos! — Alecu îngîna cuvintele

acestea, uitându-se 'n drumul Mandeî. Dar nu o văzu, căci apucase poteca prin pădure, și 'ncepu și el s'atîrne la somn.

Acum Costea apropia gîrla pe cărarea din luncă. Un simțimint ciudat îi apăsa sufletul. Parcă se certase cu toți tovarășii și nimenia nu măi ținea la dinsul. Din pricina asta avea ca o aprindere pe care se ducea s'o potolească în apa gîrlei. Cărarea-l scoase la o podișcă de bîrne, care unia niște malurî nalte apropiate unul de altul. Cîteva sălcii lăsaū o umbră deasă asupra apei, ce curgea lin, scoțînd un murmur slab numai de supt buruienile de la malurî. La capătul cellalt al podișcii, un copil ca de cinci ani împliniți, numai cu cămașa pe el, cu un păr plăviț-alb, cu o față mică în care luminaū doî ochi mari, ținea în brațe stîlpul în care se 'mbuca prăjina apărătoare de margine; copilul se uita curios la noul sosit.

— Al cui ești tu, băiețașule?

— A' lu' nea Matei, răspunse copilul, sucindu-se împrejurul stîlpului.

— Cine e «nen'tău» Matei?

— Ține grădină cu varză colo, băițică. Ce tu nu știi? — Și iar se suci cu stîlpul în brațe.

— Mare hoțoman ești tu, măi! Cînd ieși gîștele în primire?

— Păi! — Copilul nu știu ce să măi răspundă și se uită țintă la Costea. Acesta își desfăcu chimirul și toate hanțele de pe el lingă trunchiul scorburos al unei sălcii. În cîteva clipe fiind gata, intră pe podișcă și se sprijini de apărătoarea punții, uitîndu-se în apă cu neîncredere.

— Tu nu te scalzi, măi haiducule?

— Io? Mă scaldă tata, mă iea într'o mină și pă urmă iese și aruncă și cățelu.

— Hm, braava..., brava! — Și Costea se uită în apă, care curgea încet, turbure. Din loc în loc se făcea cîte o găurice ce se învîrtia, dispărea și alta se făcea 'n locul ei, ca cea dintr'o pilnie al căreî cuprins se scurge răpede. În alte locurî, apa fugia în toate părțile, de parcă niște diavoli se îmbrînciaū pe de desupt, ferindu-se bine d'a ieși la lumină. Costea se uita tot țintă în gîrlă, vrînd să-i ghi-cească parcă adîncimea, apoi ochii i se opriră la întîmplare pe niște pilcuri de trestii scurte pitite lingă mal; acestea i-ar fi putut spune ceva de adîncimea gîrlei. Un strigăt de femeie îl făcu să tresară. Se uită spre pădure, cuprins cine știe de ce gînd, apoi își plesni tare brațul pe care se strînseseră niște musculițe de livede, care picară jos; și, ca însuflețit de un duh străin, care i-ar fi intrat fără de veste în trup, se lăsă repede, atîrnat numai în miini, de marginea podiș-

cii, cu picioarele spre apă, în care se muie pînă spre genuchi, bălăci apoi cu ele de cîteva ori, să se dădeze, și-și dete drumul de tot, plescînd cu brațele sgomotos, de parcă un bolovan mare ar fi căzut în apă. Copilul nu-l mai văzu cîteva momente, dar nu se sinchisi de asta și se uită cercetător la primineala făcută grămadă cu pălăria de-asupra lingă scorbura sălciei. Dar de odată se sperie. Un strigăt răgușit și un bălăcit scurt de brațe groase, și apoi nimic. Mai în același timp auzi vorbă tare, pripită, și ochii lui întîlniră pe drumul pe care venise necunoscutul un om și o fată, ce țineau tot o fugă. Ajunseră gîfîind.

— Uite-î țoalele ici.. Nu e nicăiri.

— Nene Miai!.. Costeo!

— Stăi frate! Băițaș, un' s'a dus al care se scald' aici?

— Io gîndes' că.. vrea să prinză pește d'afundile.. ca tata...

— Costeo, bradu daichii! Uhuhu! — Și o rupse la fugă plîngînd, prin finul înalt, în josul girlei.

— Nu te copilări, Mando! — strigă Miai fugînd după ea. — Cazi în apă. Nu e asta girla?.. Să chemăm oamenii.. Ursitoarea lui...

— Învrăjbită ursitoare! Costeo, Costeo! Dușman e Dumnezeu la una lume! Ahah! Costeo! Ecoul de la pădure întăria bocetul ei și prelungia dureros fiecare cuvînt.

T. CERCEL

CRONICĂ

«Făt-Frumos» din Birlad, singura revistă literară bună care apare în Moldova, dă, în n-le 7—8, o materie închinată aproape întregă lui Ștefan-cel-Mare. Sînt documente, reproduceri din manuscrise și tipărituri mai vechi, legende. Poesia d-lui G. Tutoveanu e frumoasă. D. A. C. Cuza sfătuieste în cuvinte înțelepte pe Romîni să-și prefacă sufletul spre credință și muncă, ca să se arate vrednici de străbunul pe care-l pomenesc în acest an. «Închinarea», care deschide broșura, e scrisă vrednic și călduros.

La «Cărți primite» se anunță «Ștefan-Vodă de S. Ionescu». Cum, nu s'a mintuit cu prinoasele de acest fel? Dacă începe d. «S. Ionescu», atunci toți ceilalți Ionești, T. Ionescu, A. Ionescu, B. Ionescu, C. Ionescu, — aū cuvîntul.

* * *

Supt titlul *Floricele de cîmp*, d. Aurel C. Domșa, redactorul «Unirii» din Blaj, tipărește un volumaș elegant de «schite ușoare», care aū smăltat cu o literatură ce se cetește lesne, coloanele ziarelor politice de dincolo.

* * *

Prin nr. 1 al unei mici reviste bi-lunare *l'Union Danubienne*, care începe să iasă la Paris, un număr de studenți «danubieni», cari se intitulează «la jeunesse des pays danubiens», declară că vreau să-și dea valorosul concurs pentru ca, în folosul democrației și al civilizației, țările lor «danubiene» să se înțeleagă odată pentru totdeauna, să înlăture pe pofțitorii de cuceriri și să-și asigure viitorul, — mai ales, ni se spune, contra Austriei (p. 11).

«Danubien» e un cuvânt bine găsit, care permite de-odată să se înlăture Grecii, «usurpatorii gloriei de la Termopile», scrie d. Alceste, unul dintre «Danubieni».

Deci rămân înaintea publicului Bulgarii, Sirbii, Muntenegrenii și Rominii. Ei trebuie să se «înfrățescă».

Însă față de trei popoare unul singur și singurul de rasă deosebită trebuie să stea cuminte la o parte. De aceia ni se spune la p. 8, cu o vădită plăcere, că și «camarazii noștri romini» recunosc că sînt în Macedonia mai mulți Slavi, iar, la p. 11, că se prevede — în cercurile studentești parisiene — o apropiere între «Bulgaria și România».

Perfect. Cine se poate supăra de această apropiere? Iar, cît privește chipul de anunțare al ei, *Bulgaria* începe cu *B*, iar *România* cu *R*. Așa încît, firește: «Bulgaria și România». Nici alfabetul nu ni dă hegemonia!

Însă cu Sirbii stă altfel. În ciuda alfabetului, pretutindenii e vorba de «Sirbi și Bulgari». Lămurirea stă în cuvintele «regatul Serbiei și principatul bulgar». Vedeti: Regatul trece întâiu față de Principat, atunci cînd comunitatea de rasă slavă pune alfabetul de o parte.

Undeva se mai vorbește de pretențiile «mai mult sau mai puțin juste» ale Bulgariei asupra Dobrogei (p. 12).

«Danubienii» din România, cari și așa sînt frați bunii cu «Danubienii» din Serbia, Bulgaria și Muntenegru, au de ce să fie mulțămiiți. Dar ce să zică acei oameni cari se simt Romini și foarte puțin «Danubieni» moderni și democrați?

Ei-au mîngiuirea că gerantul revistei e d. D. Drăghicescu, care a tipărit chiar acum o voluminoasă carte de sociologie, pentru a căpăta titlul de doctor în litere la Paris.

Să ne mulțămim și cu atît.

* * *

A apărut întăiu volum din Scrisorile lui V. Alecsandri, supt îngrijirea d-lui H. Chendi și a d-rei E. Carcalechi. Publicația are o așa de mare însemnătate, încît se cuvine a se vorbi deosebit despre dînsa.

* * *

Din cartea d-lui Grigore N. Coatu, învățător (*Din Viața țărănească*, Minerva, 1904) se pot culege știri interesante despre datințele și împrejurările traiului țărănesc în Moldova-de-Jos; povestirea începutului carierei autorului cuprinde

și ea cite ceva care poate folosi cui va cerceta dezvoltarea învățămîntului rural în România. Scopul d-lui Coatu pare a fi fost însă a vorbi țăranilor, făcîndu-li morală prin narațiuni luate din viața lor; în această privință soco-teala o cred greșită. Stilul e prea «înnalt» pentru un absolvent de școală primară din sate și povestirea făcută în această formă nu va face omului impresia de *adevăr*, care e neapărată. Pentru cetitul satelor rămîn ca singure cărți potrivite cărțile sfinte și cite ceva din Anton Pann sau Ispirescu (nu Creangă, a cărui simplitate aparentă e destul de complicată).

N. IORGA.

* * *

D. Dr. Ion Borgia, unul din puținii profesori romîni din Ardeal cari și-au continuat studiile în Germania, ieșind ast-fel din sfera specială a universităților ungurești, publică în fruntea anuarului XVIII al școlii de fete din Sibiiu (Tipografia archidieceșeană, 1904, pp. 29), fundată și întreținută de «Asociațiunea pentru literatura romînă și cultura poporului romîn», un studiu foarte interesant asupra *lecturii de acasă a elevelor*. Întemeiat pe propriile mărturisiri, sincere și limpezi prin naivitatea lor curată, ale elevelor sale, d. Borgia ne dă o serie de informații cernute și grupate în mod critic, din care vedem cu bucurie că dragostea literaturii naționale se răspîndește mereu printre viitoarele întemeietoare de familii și de gospodării romînești; pînă și scriitorii noștri cei mai noi pătrund răpede dincolo — în acest cas, mai răpede chiar de cît aici, unde se știe cîtă lectură franțuzească fără de rost turbură și orbește sufletele elevelor de pensioane.

* * *

Aflăm cu plăcere că d. Sextil Pușcariu, ale cărui serioase lucrări de filologie romînească se apreciază mult acolo unde se cunosc, a trecut zilele aceștea examenul de docență pentru catedra de filologie romanică de la Universitatea din Viena.

* * *

Familia (Nr. 23-24; Oradea-Mare, 10 Iunie 1904) publică toate discursurile rostite cu ocazia jubileului de 40 de ani al bătrînei reviste, precum și telegramele, scrisorile și poeziile de felicitare adresate d-lui I. Vulcan, sărbătoritul fondator și director al revistei, de către fruntași ai vieții culturale romînești de pretutindenă.

Sc.